

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 27 januari 1939 kl. 2 e. m.

Utlåtande angående utgifterna å tilläggsstaten för budgetåret 1938/39 för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

(4:e avd.)

Postverket.

1:o) **Om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg.** Uti en den 4 januari 1939 dagtecknad proposition, nr 2, med förslag till tilläggsstat till riksdagen för budgetåret 1938/39 har Kungl. Maj:t i avseende å postverket (punkt 1, sid. 115—117 av det vid propositionen under rubrik »Kapitalinvestering» Bilaga 13 fogade protokollet över kommunikationsärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till Om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg å tilläggsstat till riksdagen för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 175,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition, nr 275, med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 framställda förslag upptog riksdagen å beredskapsstat för nämnda budgetår till om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg ett anslag av 175,000 kronor.

Under hänvisning i övrigt till den i nämnda proposition lämnade redogörelsen har departementschefen bland annat erinrat om följande:

Postkontorets lokaler i Hälsingborg äro inrymda uti en postverket tillhörig byggnad, som uppförts under åren 1902 och 1903. För att säkra tillgodoseendet framdeles av ett beräknat behov av ökade lokaler för postkontoret inköpte postverket efter medgivande av 1920 års riksdag för en köpeskilling av 100,000 kronor den intill posthuset gränsande tomten nr 15 i kvarteret Kärnan, norra.

Redan vid tiden för inköpet av denna tomt hade postkontoret tillgodogjort sig i huvudsak alla de möjligheter till utvidgningar, som förefunnos i posthuset, varjämte posthustomten var tillfullo utnyttjad, så att någon tillbyggnad av posthuset inom det dåvarande tomtområdet icke var möjlig. Sedan nämnda tid har en stark ökning inom alla grenar av postväsendet ägt rum, vilket medfört, att frågan om ett bebyggande av den inköpta tomten aktualiserats. Att frågan härom hittills kunnat anstå sammanhänger bland annat därmed, att i Hälsingborg inrättats flera postanstalter, vilka kunnat upptaga en del av posttrafiken, särskilt vad allmänhetens direkta betjänande beträffar.

Postkontorets lokaler äro emellertid nu i hög grad otillräckliga och otillfredsställande för sitt ändamål. En jämförelse med andra postkontor med en poströrelse, motsvarande den vid Hälsingborgskontoret, giver också vid handen, att detta disponerar över en ovanligt liten golvareal.

Enligt upprättade ritningar skulle postkontoret genom den ifrågasatta om- och nybyggnaden komma att erhålla väl disponerade och tidsenliga lokaler, tillräckliga för avsevärd tid framåt. Kostnaderna för förslagets genomförande hava av byggnadsstyrelsen beräknats uppgå till 477,000 kronor, varav på nybyggnaden å tomten nr 15 belöpa 163,000 kronor och på om- och tillbyggnaden samt reparation av nuvarande posthuset 314,000 kronor. Beträffande finansieringen av företaget har förutsatts, att av postverkets förnyelsefondsmedel skulle tagas i anspråk tillhopa 302,000 kronor, motsvarande dels det bokförda värdet, 65,000 kronor, av den å tomten nr 15 nu befintliga, för rivning avsedda byggnaden, dels ock hela kostnaden, 237,000 kronor, för ombyggnads- och reparationsarbetena inom det nuvarande posthuset.

Utskottet.

Behovet av en om- och tillbyggnad av postkontoret i Hälsingborg prövades redan av 1938 års riksdag, som beviljade anslag för ändamålet å beredskapsstat. Nu framlagda plan överensstämmer med den, som då godkändes av riksdagen. Att nu — sedan bemyndigandet rörande beredskapsstaten förfallit — anslag ansetts böra äskas redan på tilläggsstat beror på att trångboddheten gjort sig alltmer kännbar. Särskilt för kassaexpeditionen och brevbararexpeditionen är enligt vad som vitsordats behövligheten av rymligare samt också sundare arbetslokaler trängande. För att öppna möjlighet till byggnadsplanernas snara realiserande ha också vissa postverkets hyresgäster inom posthuset redan uppsagts till avflyttning instundande höst.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden vill utskottet tillstyrka, att anslag för ändamålet nu anvisas på tilläggsstat med äskat belopp 175,000 kronor. För täckande av byggnadskostnaden — totalt beräknad till 477,000 kronor — skulle i övrigt postverkets förnyelsefond tagas i anspråk.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 175,000 kronor.

Telegrafverket.

2:o) **Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, sid. 117) föreslagit riksdagen att till Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 9,200,000 kronor.

Den närmare utredningen i ärendet återfinnes i Statsverkspropositionen; Kapitalbudgeten; Bil. 4, sid. 63—68.

Under hänvisning till framlagda tabeller, som visa de senaste årens utveckling inom telefonväsendet, har *telegrafstyrelsen* i skrivelse den 12 november 1938 anfört följande:

Såsom framgår av förestående tabeller har telegrafverkets telefonrörelse under de tre sista åren undergått en mycket betydande stegring. Särskilt anmärkningsvärd har därvid varit den stora abonnentökningen, som under åren 1936—1938 tillfört telegrafverket nära 160,000 nya apparater eller ej mindre än en fjärdedel av hela apparatbeståndet vid 1935 års slut. Orsakerna till de sista årens starka tillväxt i abonnentökningen, varigenom denna kommit upp till en nivå, som är mer än dubbelt så stor som tidigare betraktats såsom normalt, äro flera. Den stegrade ökningen har berott på de goda ekonomiska konjunkturen, som rått i landet, den har också framkallats av de lättnader för telefonanskaffning, som genomförts särskilt för landsbygdens befolkning, och den har även i hög grad föranletts av den nuvarande stora giftermålsfrekvensen, som är ett resultat bland annat av befolkningens nuvarande ålderssammansättning, vartill slutligen även kommer dels att ensamstående personer i större omfattning än tidigare skaffa sig egna bostäder, dels att höjda avlöningar och stegrad levnadsstandard särskilt för mindre inkomsttagare givit dessa en förut icke befintlig möjlighet att skaffa sig telefon. I sistnämnda avseende kan det ha intresse att nämna, att av alla under tiden april—september 1938 tecknade nya abonnemang å huvudapparat ej mindre än 68 % tecknats av mindre företagare, hantverkare, lägre tjänstemän, arbetare, lantbrukare och andra dylika kategorier, medan endast 32 % tecknats av affärsföretag, statliga eller kommunala institutioner, större företagare och högre tjänstemän m. fl.

Av de anförda siffrorna framgår, att både abonnentökningen och ökningen i rikstrafiken fortfar med oförminskad styrka. Därav följer även, att tillgängliga reserver såväl i stationer och lokala nät som i riksnätet under de senaste åren i hög grad ha måst tagas i anspråk. Det är därför också nödvändigt att utan dröjsmål fortsätta med utbyggnaden av såväl stationer som lokal- och riksnäten. Man kan nämligen icke vänta med en dylik utbyggnad till dess alla befintliga reserver tagit slut utan måste tillse, att sådana alltid finnas att tillgå i betryggande omfattning, försåvitt telegrafverket över huvud taget skall vara i stånd att taga emot nya abonnenter och större trafik.

Vid sin beräkning av det nu på tilläggsstat äskade beloppet, 9,200,000 kronor, har *departementschefen* utgått från senaste tidens oväntat starka abonnenttillströmning samt i anslutning härtill anfört följande:

Under år 1938 uppgick sålunda antalet nya apparater till ej mindre än 62,000, d. v. s. 17,000 mer än vad telegrafstyrelsen räknade med vid uppgörandet av sina anslagsräkningen för innevarande budgetår. Denna icke förutsedda stegring medför en avsevärd merutgift, vilken vid en beräknad medelkostnad per apparat av 400 kronor uppgår till i runt tal 6.8 miljoner kronor. För att kunna bestrida kostnaderna för den under år 1938 inträdda abonnentökningen skulle emellertid därutöver ytterligare erfordras 2.4 miljoner kronor, motsvarande det belopp, varmed det av telegrafstyrelsen begärda anslaget för innevarande budgetår minskades. Telegrafstyrelsen hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att för ändamålet måtte få tagas i anspråk det å beredskapsstaten upptagna förskottsanslaget å 2.4 miljoner kronor för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf-

väsende. För täckande av telegrafstyrelsens kostnader för abonnentökning en under år 1938 skulle alltså erfordras utöver det för innevarande budgetår för ändamålet anvisade anslaget ett belopp av (6.8 + 2.4) 9.2 miljoner kronor. Då det torde få anses ofrånkomligt, att åt telegrafstyrelsen beredes täckning för nämnda belopp men detta icke synes böra belasta riksstaten för nästkommande budgetår, anser jag mig böra förorda, att beloppet anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Utskottet.

Enligt vad utredningen visar nödvändiggör senaste tidens starka abonnenttillströmning omedelbara utbyggnader samt därmed också byggnadsanslag i en vidare omfattning än som tidigare antagits. På sätt av telegrafstyrelsen utvecklats, får denna telefonväsendets oväntat snabba tillväxt förklaras av de allmänna goda konjunkturer, som hittills rått samt också i viss mån av nuvarande rätt starka familjebildning. Vad särskilt städerna beträffar ha även ensamstående personer i ökad grad börjat skaffa sig egna bostäder, vari inledes telefon, och på landsbygden ha de genomförda allmänna lättnaderna för telefonanskaffningen bidragit till ökningen.

Utskottet tillstyrker att tilläggsanslag nu anvisas. Med godtagande av den framlagda beräkningen av anslagets belopp hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 9,200,000 kronor.

Statens järnvägar.

3:o) **Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, sid. 118—122) föreslagit riksdagen att till Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 24) framställda förslag anvisade riksdagen till förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag av 1,300,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel. Av 1938 års riksdag har för budgetåret 1938/39 anvisats 1,000,000 kronor för samma ändamål.

Till det föreslagna nya arbetsföretaget förutsattes komma att överflyttas endast den vid *inlandsbanan* fast knutna specialiserade järnvägsbyggarkåren, vilken torde haft skäl räkna med fortvarig anställning och i sinom tid pension, men däremot icke mera tillfälligt anställda personer.

De medel, som hittills anvisats för dubbelspårsbyggnaden mellan Järna och Katrineholm, äro beräknade för sysselsättning intill utgången av innevarande budgetår av en arbetsstyrka av omkring 280 man. Det har emellertid ansetts motiverat, att vid arbetena finge sysselsättas ytterligare omkring

150 man, som blivit utan sysselsättning på grund av att de nu pågående *elektrifieringsarbetena* närma sig sin avslutning. Arbetsstyrkan vid berörda anläggning är sålunda för närvarande cirka 430 man. Därest icke ytterligare medel under budgetåret ställas till förfogande, måste ifrågavarande arbeten upphöra omkring mitten av april eller senast omkring den 1 maj 1939 beroende på i vad mån tillgängliga medel under tiden måste tagas i anspråk för markförvärv. I anslutning härtill har departementschefen anfört följande:

Givet är att staten icke iklätt sig eller kan ikläda sig någon sysselsättningsgaranti för ifrågavarande arbetsstyrka. Till stöd för den ifrågasatta medelsanvisningen kan emellertid åberopas icke blott, att de arbetare, varom här är fråga, samtliga varit sysselsatta i arbeten för statens järnvägar under relativt lång tid — åtskilliga av dem i över 20 års tid — och att de vid entledigande från nu pågående arbeten knappast kunna påräkna annan sysselsättning. På grund av den erfarenhet och skicklighet beträffande, bland annat, spårarbeten och elektrifieringsarbeten, som nu ifrågavarande arbetarstäm besitter, torde det emellertid även ur statens synpunkt få anses fördelaktigt, att arbetsstyrkan icke skingras utan vid ingången av nästa budgetår finnes tillgänglig för de fortsatta arbeten av nu angivet slag, beträffande vilka jag tidigare i dag förordat, att medel måtte anvisas för budgetåret 1939/40. Under utgifter å kapitalbudgeten har jag nämligen hemställt, att för elektrifiering av banan Långsele—Boden måtte i avvaktan på blivande proposition i ämnet beräknas ett anslag å 8,000,000 kronor och att för fortsatt anläggning av dubbelspår måtte anvisas ett anslag av 2,500,000 kronor. Såsom jag i samband med anmälan av sistnämnda anslagsärende anförde, kan beräknas, att elektrifieringsarbetena å banan Långsele—Boden på grund av klimatförhållandena kunna bedrivas i huvudsak endast under den varmare årstiden. För att icke varje år vid vinterns inträde behöva entlediga större delen av den med dessa arbeten sysselsatta arbetsstyrkan skulle därför på hösten denna, i den mån den eljest icke kunde sysselsättas, överflyttas till de pågående dubbelspårsarbetena. Genom en dylik arbetsfördelning kan en kontinuerlig sysselsättning för relativt lång tid beräknas för de nu berörda arbetarna.

På grund av nu anförda omständigheter och då ett bedrivande av dubbelspårsarbetena i en något hastigare takt än vad som hittills avsetts torde vara önskvärt, anser jag mig böra förorda, att å tilläggsstat till innevarande budgetårs riksstat anvisas det belopp, som erfordras för att bereda den nu med dubbelspårsbyggnad sysselsatta arbetsstyrkan arbete intill innevarande budgetårs slut. Järnvägsstyrelsens beräkning rörande den ökade kostnaden härför, 500,000 kronor, har icke givit mig anledning till erinran.

Ifrågavarande dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm är att betrakta som ett av trafiken betingat arbete. Men också för att underlätta avvecklingen av en kår av arbetare med en mångårig, väl vitsordad tjänstgöring vid statens järnvägsbyggnader, torde det nu begärda tilläggsanslaget å 500,000 kronor böra beviljas.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Utskottet.

4:o) **Försvarsberedskap vid statens järnvägar.** Kungl. Maj:t har (punkt 4, sid. 122) föreslagit riksdagen att till Försvarsberedskap vid statens järnvägar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet se Statsverkspropositionen; Kapitalbudgeten; Bil. 4, sid. 96 och 97.

Utskottet.

Enligt den plan, som framlades till 1938 års riksdag, skulle försvarsberedskapsarbeten utföras vid statens järnvägar för en kostnad av i runt tal 10,000,000 kronor (varav 2,000,000 kronor anvisades å riksstaten budgetåret 1938/39). Dessa arbeten utgöras av anskaffning av flyttbara omformaraggregat m. m. till de elektrifierade järnvägslinjerna, avställda ångloks upp-reparering o. s. v. För påskyndande av planens genomförande torde nu böra på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas det av Kungl. Maj:t äskade beloppet å 1,700,000 kronor. Beträffande motsvarande anslag för budgetåret 1939/40, i vilket avseende Kungl. Maj:t äskat anslag med ett till 1,000,000 kronor begränsat belopp, kommer utskottet att framdeles avgiva yttrande.

Utskottet får alltså nu hemställa,

att riksdagen må till *Försvarsberedskap vid statens järnvägar* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

5:o) **Godsvagnar.** Kungl. Maj:t har (punkt 5, sid. 122—125) föreslagit riksdagen att till Godsvagnar å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 3,800,000 kronor.

Statens järnvägar äro i behov av ytterligare godsvagnar för att den under de senare åren stegrade godstrafiken utan alltför stora svårigheter skall kunna avvecklas. En av järnvägsstyrelsen tidigare företagen åtgärd att efter en genomgående och relativt dyrbar översyn i allmän trafik återinsätta omkring 500 tidigare utranterade vagnar har ansetts endast temporärt kunna tillgodose det föreliggande vagnbehovet. Behovet av ytterligare godsvagnar sammanhänger även därmed, att statens järnvägars godsvagnar kommit till ökad användning vid samtrafik med enskilda järnvägar. Järnvägsstyrelsen har nu föreslagit anskaffning av 400 godsvagnar — 250 slutna och 150 öppna — för en kostnad av 3.8 miljoner kronor.

Under erinran härom anför *departementschefen* vidare följande:

Enligt vad järnvägsstyrelsen meddelat hava aktiebolaget svenska järnvägsverkstäderna i Falun och aktiebolaget Landsverk i Landskrona till styrelsen anmält, att bolagen skulle nödgas att i början av år 1939 inskränka driften och genom permittering eller avskedande minska arbetsstyrkan inom avdelningarna för godsvagnfabrikation, om icke nya beställningar av godsvagnar inkomme inom en snar framtid. De av bolagen lämnade uppgifterna hava av järnvägsstyrelsen kontrollerats och befunnits riktiga. På anmodan

av järnvägsstyrelsen hava nämnda företag meddelat, att om de inom kort erhöle beställning, aktiebolaget svenska järnvägsverkstäderna på 300 godsvagnar och aktiebolaget Landsverk på 100 godsvagnar, en någorlunda jämn sysselsättning under år 1939 skulle kunna beredas de arbetsstyrkor, vilka vid företagen normalt vore avdelade för godsvagnfabrikation.

Genom den ifrågasatta godsvagnstillverkningen för statens järnvägars räkning skulle sålunda icke endast statens järnvägars föreliggande behov av nya godsvagnar bliva tillgodosett utan även en hotande arbetslöshet inom godsvagnfabrikationen vid nämnda två företag kunna avvärijas.

Under hänvisning till den i ärendet lämnade utredningen får utskottet tillstyrka förevarande förslag. Utskottet hemställer alltså, Utskottet.

att riksdagen må till *Godsvagnar* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 3,800,000 kronor.

Statens vattenfallsverk.

6:o) **Ny kraftstation i Trollhättan.** Kungl. Maj:t har (punkt 6, sid. 125) föreslagit riksdagen att till Ny kraftstation i Trollhättan å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Utredningen återfinnes under punkt 48, sid. 111 och 112 av statsverkspropositionen; Kapitalbudgeten; Bil. 4.

I samband med Vänerens reglering skall enligt beslut av 1938 års riksdag vid Hojums varp i Trollhättan utföras en ny kraftstation med två maskinaggregat, som tidigare båda beräknats kunna sättas i drift hösten 1942. Av den beräknade kostnaden, 14,000,000 kronor, har endast 500,000 kronor hittills anvisats. Utskottet.

Utskottet tillstyrker att ett ytterligare anslag å 500,000 kronor nu anvisas å tilläggsstat. Härigenom skulle ett av de båda maskinaggregaten kunna bli driftfärdigt redan hösten 1941, något som ansetts önskvärt med hänsyn till vattenfallsstyrelsens knappa kraftreserv.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Ny kraftstation i Trollhättan* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

7:o) **Utvidgning av Nykvarns kraftstation.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, sid. 125—127) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utvidgning av Nykvarns kraftstation* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 65,000 kronor.

8:o) **Kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven.** Kungl. Maj:t har (punkt 8, sid. 127) föreslagit riksdagen att till Kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

I samband med anmälan av anslag å kapitalbudgeten för nästa budgetår till kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven har departementschefen (Statsverkspropositionen; Kapitalbudgeten; Bil. 4, sid. 112—116) förorddat, att i enlighet med av vattenfallsstyrelsen därom framställt förslag å tilläggsstat till innevarande budgetårs riksstat anvisas ett anslag av 2,000,000 kronor till nämnda kraftstationsbygge. Det ökade anslagsbehovet för innevarande budgetår sammanhänger med dels ökade kostnader till följd av såväl prisstegringar å material som höjda arbetslöner, dels ock en önskan att bedriva arbetena i en något hastigare takt än från början förutsatts.

Utskottet.

Vid beslutet vid 1937 års riksdag om anläggningen av Stadsforsens kraftstation angavs år 1940 som tidpunkt för stationens färdigställande, varvid dock förutsattes att denna tidpunkt skulle få närmare anpassas efter den efter hand närmare förutsebara kraftförbrukningen och tidsförhållandena i övrigt. Härvid bör ej underskattas fördelen av ett minskat beroende av import av utländskt kolbränsle vid ett eventuellt internationellt konfliktläge. Under erinran härom får utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, hemställa,

att riksdagen må till *Kraftstation vid Stadsforsen i Indalsälven* å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Stockholm den 27 januari 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Oscar Olsson, Asplund, Pauli, Ström* i Lidköping, *Andrén, Nilsson* i Fredriksfält, *Larsson* i Varberg, *Bäcklund, von Heland, Nisser, Bergman* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock, Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Törnkvist, Svensson* i Grönvik, *Eriksson* i Stockholm, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Närlinge, Ward, Lindberg* i Umeå och *Bergvall*.